

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKOLORYA DİPLOMA

PROGRAMI

A TÜRKÇE DERSİ
UZUN TEZİ

“Var Eden Kadınlar”

Danışman Öğretmen: Fatma Uğur

Öğrencinin Adı: Duygu

Öğrencinin Soyadı: Çöplü

Diploma Numarası: 001129-0135

Sözcük Sayısı: 3.522

Araştırma Sorusu: Ayla Kutlu’nun ‘**Bir Göçmen Kuştu O**’ adlı yapıtında kadın figürler hangi kavramlar aracılığıyla yansıtılmaktadır?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı Türkçe A dersi kapsamında hazırladığım bu tez çalışmasını kadın olgusu temelinde değerlendirmek istedim. Türk toplumsal yapısında kimlik savaşı veren kadının yerinin neresi olduğu, bu yeri edinebilmek için ne denli çaba gösterdiği bu çalışmamın asıl nedenidir. Çalışmamda araç metin olarak, farklı yapılar ve kültürlerde kadın figürler bulunduğu için, Ayla Kutlu'nun 'Bir Göçmen Kuştı O' adlı romanını tercih ettim. Yazar bu romanında Kafkasya'dan Anadolu topraklarına/ Urfa'ya göçen, oradan da İstanbul ve Ankara olarak farklı uzamlarda yaşayan, romana ad olmuş, 'Bir Göçmen Kuş', odak figür Emir'in yaşamında yer alan kadın figürlere ayna tutmuştur. Tezde kadın figürleri şefkat, özveri ve cesaret başlıklarında, kadının ön plana çıkan kişilik özellikleri temelinde inceledim. Sonuç olarak kadınların yaşadıkları bütün olumsuz koşullara karşın yaşamı var eden, yapıcı ve yönlendirici özelliklerini yazınsal bir metin aracılığıyla değerlendirmiş oldum.

Kelime Sayısı: 130

Bu tez çalışmamı; Kurtuluş Savaşı'nda emeği geçen yapıcı, yaratıcı, cesur, özverili Anadolu kadınlarına ithaf ediyorum. Nazım Hikmet'in, Kuvayi Milliye Destanı'nda dediği gibi;

*Ve kadınlar,
bizim kadınlarımız:
korkunç ve mübarek elleri,
ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yârimiz
ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri
öküzümüzden sonra gelen
Kadınlar için.*

İÇİNDEKİLER:

1.Giriş	5
2.1. Şefkat: Cevahir	6
2.2.Özveri: Nevnihal	9
2.3. Cesaret: Gülhayat	12
3. Sonuç	15
4.Kaynakça	16

Araştırma konusu: Ayla Kutlu’nun ‘Bir Göçmen Kuştı O’ adlı yapıtında kadın figürler hangi kavramlar aracılığıyla yansıtılmaktadır?

I. Giriş:

Kadın, dünyanın her yerinde ve her dönemde, doğasından aldığı güçle kendini var etmiş, önüne çıkan bütün olumsuz koşulları iyiye ulaştırmayı başarmıştır. Bireysel anlamda kendini var edebilen kadın, toplumsal olarak da sorumluluk taşımış, ruhundan aldığı güçle üzerine düşen her zorluğun üstesinden gelebilmiştir.

Kadının var oluşu ve gücü gerçek yaşamda olduğu gibi kurmaca metinlerde de yerini korumuş; özellikle kadın yazarlar, yapıtlarında kendilerine yabancı olmayan “kadın” konusunu gözlemleri temelinde ele almışlardır. Ayla Kutlu’nun ‘Bir Göçmen Kuştı O’ adlı romanında da kadın varlığına yer verilmiş; odak figür Emir Bey’in var oluşunda yer alan kadın figürler hayat karşısındaki duruşları, şefkatli, fedakar tavırları, birey varlıklarını çevresindekilerle bütünleştirebilme yetenekleriyle işlenmiştir. Romanda kadın figürler, Kafkasya’dan Anadolu’ya, oradan da İstanbul’a uzanan süreçte odak figür Emir’in yaşamını doğrudan etkilemişlerdir. Başta Emir’in annesi Cevahir figürünün başına gelen insanlık dışı olayların ardından yaşadıkları, onu zorlayan göç olgusu, bütün bunlara karşın oğluna gösterdiği derin şefkat, ondaki annelik duygusunun gücünü ortaya koymaktadır. Romanda anneden sonra Emir’in ilk eşi rolünde kurgulanmış olan Gülhayat ise romanda, gelenek ve törelere bütünüyle uyan, geleneksel yapıda kadının olmayan saygısını yaratan, kendine ayrılan değerin fazlasını elde etmek için şansını sonuna kadar zorlayan, cesaretli duruşuyla belirginleşmiş bir figürdür. Emir’in ikinci eşi Nevnihal figürü ise mütareke dönemi İstanbul’unun işgal yıllarında, modern bir İstanbul kadını olarak, ailesine olduğu kadar kocası Emir’e gösterdiği özveri ve sevgi kaynaklı yaklaşımlarıyla ön plana çıkmıştır. Nevnihal kurguda bütün olumsuz koşullara karşın fedakarlık yapmayı doğal bir durum olarak yansıtmış, okura bir ilişkinin yürümesinde beraber çalışılması gerektiğini düşündürmüştür. Ayrıca yazar Nevnihal figürünün eylemleriyle, kadının etrafındakileri koruma çabasını işlemiştir.

Bu tez çalışması “Bir Göçmen Kuştı O” romanında belirgin özellikleriyle ele alınmış kadın figürlerin eylemleri ve yaansıttıkları üzerine yapılacaktır. Tezde ele alınan her kadın öne çıkan bir özelliğiyle değerlendirilecektir. Anne Cevahir, derinlikli yansıtılan “şefkat” iyle;

Emir'in ilk eşi Gülhayat “cesaret”iyle; ikinci eş Nevnihal “özveri”li yaklaşımlarıyla ele alınacaktır. Sonuç olarak da kadının her koşulda sahip olduğu güçlü yapısını koruduğu ve bunu çevresindekilere yansıtabildiği gerçeğine ulaşılmış olacaktır.

II. I. Şefkat: Cevahir

‘Bir Göçmen Kuştı O’ adlı romanda odak figür Emir’in annesi rolündeki Cevahir, Kafkasya’da ataerkil yapıda var olmuş bir kadın figürüdür. İçinden çıktığı toplumsal düzende kocanın, kadın için en büyük güç olduğu gerçeğinden yola çıkılırsa, bundan yoksun kalması Cevahir’i ait olduğu uzamdan ayırmıştır. O nedenle Cevahir, tek başına Kafkasya uzamında var olamayacağını anladıktan sonra, oradan uzaklaşmanın yollarını aramıştır.

Kurgunun başlangıcında odak figür Emir’in babası rolündeki Batu, uzun yıllar dostluklarından şüphe duymadıkları komşuları Golan tarafından öldürülmüştür. Osmanlıların Ruslarla Bulgarlar yüzünden savaşmaları, Kafkasya’da kendi halinde yaşayıp giden köylüleri birbirine düşürmüş, kırk yıllık dost olan insanlar bir gecede çok sevdiği komşusunu öldürebilecek kadar canileşebilmişlerdir. “*Batu, handiyse Cevahir’in amca oğlu Ömer’den bile yakın biliyor Gotran’ı*”, “*Gotran, Batu’yla yaşıt olan ve üç yıl önce ölen kardeşi Vahran’ın yerine koymuştu Batu’yu.*” (Kutlu, 30). Geleneksel yapıda bireylerin ait oldukları aileye karşı taşıdıkları değerler doğrultusunda Cevahir, kadın da olsa şefkatini bir kenara bırakıp duyduğu derin öfkeyi bastıramadığı durumlar yaşamış, ileride kocasının intikamını mutlaka almak istemiştir. Kurguya uzaktan yansıyan savaş gerçekliği, köyde yaşayan Müslüman halkı ait oldukları uzamdan toplu olarak uzaklaşmaya / göçe zorlamıştır. Cevahir, bu uzamdan ayrılrsa da öfke yüklü olduğu için zaman zaman şefkatini harekete geçirememiş, ileriki zamanlarda geri dönüp harekete geçireceği intikam hesapları içinde olmuştur.

“*Batu’nun oğlu babasının kanını yerde bırakamaz, bırakmayacak, buna izin veremem ben. Ölse bile bu yolda, önce senden, senin soyundan can almak, varlık borcudur oğlumun.*” (Kutlu, 24)

“*Cevahir, inandığı şeye biraz daha inanmak istiyor. Bu gidişin bir de dönüşü olacak. Düşman da cehennem de bu güzel yurtluklar olabilir. Oldu işte, gördüler, yaşadılar. Gün gelecek, buralar kendi soyu için cennet, öbürleri için cehennem olacaktır. Kimsenin kanı yerde kalmaz.*” (Kutlu,34)

Odak figür Emir'in annesi Cevahir, karşı karşıya kaldığı şiddet ve kocasıyla yaşadığı anıların ağırlığı altında ezilip, onun yokluğuna dayanamayacağını düşünmüş; Müslüman halktan bir gruba katılarak Kafkasya'yı terk etmiş, son çare olarak da Anadolu topraklarına doğru göçe yönelmiştir. *“Amcası, yengesi ve çocuklar çok geride kalmış olmalılar. Ne kadar da ağır yürüyorlar. Adımları sarsak. Amcası, yularından tutarak çektiği katırdan daha dikkatli.”* (Kutlu, 25). Yaşanan süreçte gelişen bu olaylar Cevahir figürünü çaresiz bıraktığı için o, yaşamı sorgulayan biri olmuştur. Ancak güçlü ruh yapısının onda kalan son hamlesiyle oğlunun sorumluluğunu üstlenmiş, kadın olmanın en büyük kazanımı olan şefkatini oğlu Emir'e yöneltmiştir. Roman atmosferinde eşini, evini köyünü, alıştığı düzeni kaybetmiş olan Cevahir figürü, yardım bekleyişlerinin boşa çıkması sonucunda derin sorgulamalara yöneldiği için delirmenin eşiğinden dönmüştür. Dostluk ilişkisi içinde komşuluk yaşadığı insanlardan, bir kadının ruhsal sağlığını derinden etkileyebilecek tacizlere maruz kalan Cevahir, karnındaki bebeği ne olursa olsun korumaya devam etmiştir. Roman kurgusunda psikolojik olarak çöküntüye uğramış olsa da Cevahir, oğlu Emir'i yaşama amacı haline getirmiş, bütün şefkatini oğluna yönlendirmiştir. Yaşamının sonuna kadar anne kimliğine dört elle sarılarak, oğlunu var etmek için çabalamıştır. Bu durumda onda var olan şefkat ögesinin önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Törelere uygun olarak, kocasının adını lekelenmiş olmaktan kurtarmak ve *kanını yerde bırakmamak* onun göreviyken, tüm öfkesini ve çare arayan çılgınlıklarını, hırçınlaşarak oğluna yansıtmak yerine, ona barınacağı bir ev aramayı ve onu dünyanın bütün acılarından korumayı düşünmüştür. İçinde biriken nefreti, daha çok küçük ve bütün yaşananlardan habersiz oğluna yansıtmamış, onu olumsuz duygulardan korumaya çalışmıştır. Zaman içinde oğluna karşı içindeki yumuşak taraf ortaya çıkmış ve intikam hırısından uzaklaşarak oğlu Emir'in düzgün bir şekilde yetişmesi için çaba göstermiş; böylece oğlu Cevahir'in hayatının odağı olmuştur. Romanda bu bölüm işlenirken yazar iç monolog tekniğinin doğrudanlığından yararlanılmıştır. Bu şekilde Cevahir figürün iç çatışmaları dramatize edilmiş; kurgunun bilinmeyen, gizli kalmış yanları okura doğrudan yansıtılmıştır. İç monolog tekniğiyle henüz netlik kazanmamış düşüncelere, bilinci etkileyen çağrışımlara da yer verilmiştir. Anne Cevahir, başına gelen acıların sebebini sorgularken Tanrı'nın onları sınadığını düşünmüş, kendi kendisiyle ve Tanrı'yla konuşmuştur.

“Bir damla belsuyunda can saklayan Tanrı, sence kurtuluş nedir? Hangisini istiyorum ben? Sen hangisini istiyorsun? Boyuna suskun, boyuna uzaksın. Ne yaptık biz sana, hangi bağışlamadığın suçu işledik? Ölü müyüm, yaşıyor muyum, farkında bile değilim.”
(Kutlu,8)

Odak figür Emir’i dış dünyanın kötülüklerine karşı koruyup kollayan anne Cevahir, başlarına gelen acı olayı, buna bağlı olarak ait oldukları Kafkas topraklarını terk etmelerini, süreçte yaşadığı ruhsal ve duygusal sıkıntılarını oğlundan saklayıp, ona derin bir merhamet yansıtmıştır. Çünkü Emir, onu kocası Batu’ya bağlayan tek araçtır ve Emir’i kendi canından var etmiştir. Ayrıca Emir, yanındadır ve hayat bütünüyle ondadır. Cevahir, onun yaşamasını ve mutluluğunu kendi hayatının önüne koymuştur. Değer verdiği oğlunu ancak bu şekilde var edecek, amacına bu şekilde ulaşacaktır. Romanın akışı içinde Emir’in saflığı ve masumiyeti, Cevahir’in kalbine dokunmuş, içine dolan intikam hırsını şefkat dolu benliğiyle zayıflatmış ve ertelemiştir. Öncelikli işinin oğlunun doğru düzgün bir yuvada yetişmesi olduğunu, aynı zamanda annesi olarak, bunun için sonuna kadar uğraşacağını ortaya koymuştur. Henüz çocuk yaşlarda olan Emir’in sorumluluğu, sonuna kadar annenin elinde olmuştur. Bir evleri bile yokken, oğlunun dayanağı olmaya, onu rahatlatmaya çalışmıştır.

“‘Emir’in yanağına sürsem elimi. Sonra kollarımı bacaklarımı toptasam, kapansam, kapanırken oğlumu da alsam içime, giderek daha kapanıp sonra onu yine karnıma saklayıp küçülsem... Sen o gün gelince, şimdi unutmam gereken şeyleri hatırlarsın. Uyumalı, unutmalsın konuşmayı. Böyle acılar çekmeyi, onları söze dizmeyi, yavrum... Ben o zaman kaçabilseydim. Seni kucaklayıp, bütün o pisliklerden kurtarsaydım... Oğlum...’ “
(Kutlu, 44)

Roman gerçekliğinde anne Cevahir’in, tek başına üstlendiği sorumluluğu ağır bir yüke dönüşmüştür ancak Cevahir, oğluna karşı hissettiği merhamet ve şefkat duygusuyla, yaşamaktan vazgeçmeyip yaşatmayı seçmiştir. Oğlunu hayatının merkezi yapıp, dünyaya getirdiği bir hayatın sorumluluğunu üstelenebilecek gücü kendinde bularak roman kurgusunda merhamet ve şefkatin simgesine dönüşmüştür.

II. II. Özveri: Nevnihal

“Bir Göçmen Kuştı O” adlı romanda özverili yaklaşımlarıyla öne çıkan diğ er bir kadın fig ur Nevnihal’dır. Romana yansıyan savaş ortamında İstanbul işgal altındadır, dağıtılan meclis üyeleri tehlike içindedir. Osmanlı Devleti’nin savaşa girdiğı bir dönemde, diplomatik güce sahip Emir Bey’le evli olan Nevnihal, romanda modern İstanbul kadını özellikleriyle yer almıştır. *”Onun gibisine doğma büyüme değil, doğma yaşama İstanbullu denir.”* (Kutlu, 53). Nevnihal fig ur , hayatını etkileyecek iç ve dış etkenlerin karşısında yılmayan; kendini, eşini ve ailesini var etmeye çabalayan duruşuyla öne çıkmıştır. Bu fig ur, yeni evli olmanın getirdiğı heyecan ve beklentileri bir kenara bırakmayı başarmış; savaş koşulları nedeniyle uğradığı hayal kırıklığının, kendini çaresizliğe uğratmasına izin vermemiştir. Bütün bunların aksine yaşananlara yapıcı yaklaşarak özverili davranışlar sergilemiştir. Nevnihal, kurgu akışı içinde sabretmeyi koşullar gereğı öğrenen bir fig urdur. Güçlü aile bağları içinde sorumlulukları olmasına karşın Nevnihal, sevdiği ve değ er verdiğı insanlarla ilişkilerinin yıpranmaması, aksine daha da güçlenmesi konusunda çabalamıştır. İlişkilerini ancak sabrederek ve anlayışlı yaklaşımlarla sağlayabileceğini, sevdiği erkek olan Emir Bey’e yüklenmemesi gerektiğini düşünen Nevnihal, fedakarlıklarda bulunarak insanları birleştiren zor günlerde olumlu ve yapıcı yaklaşımları yön yle ön plana çıkmıştır. *“Hayır, bitmiyorlar. Bitmedikleri şuradan belli ki, kurtulacaklarına inanıyorlar.”* (Kutlu, 66).

Nevnihal fig ur , roman kurgusunda aynı özveriyi anne ve babasına karşı da göstermiştir. Olgun bir evlat olarak ilişkilerinde kendini ön plana çıkarıp isteklerini şımarıklıkla talep etmek yerine, başta ailesi olmak üzere çevresine yardım etmeyi tercih etmiştir. Türk halkı savaş günlerinde vatan aşkı konusunda ortak bir duruşa sahip olduğı için yer yer umutsuzluğ a düşmüş, moralsiz kalmış, Nevnihal de bu durumu dağıtmada olumlu rol oynamıştır. Nevnihal, İstanbul işgal altında olduğı günlerde, halkın birbirinden kopmaması gerektiğine inanmıştır. Ortam ve koşullardan kaynaklanan hüzn n, toplumu ele geçirmesine izin vermemek gerektiğine, sorunların ancak bu şekilde atlatılabileceğine inanmıştır. Anne ve babasının ruh sağlıklarının bozulmaması için gündelik düzeni devam ettirmeye çalışmış, ev ortamı ve koşullar içinde gerekli neşeyi, mutluluğ u ve huzru korumuştur. Nevnihal, bir evlat olarak üst ne düş en görevin yapıcı davranmak olduğ unu benimsediğı için bu doğrultuda hareket

etmiş, çevresindeki insanların olumsuz koşullara karşı direnebilmelerinde destekleyici yaklaşımlar sergilemiştir.

“Annem, yiyecek paketi hazırlamış size.”

“Gerekmez dedim.”

“Gerekir efendim. Hem gerekme bile, bu evden çıkıncaya kadar taşımaya mecbursunuz. İsterseniz atın sonra. Annemin gönlünün kalmasına izin veremem.” (Kutlu, 75)

Kendi yakın çevresiyle yaşadığı sıcak ve yapıcı ilişkilerinin yanında toplumsal dayanışmaya da destek olan Nevnihal figürü, Türk toplumsal yapısı içinde yılmayan ruhuyla ve şartlar ne olursa olsun, karşısına çıkan engelleri aşmak için direnen kişilik özelliğiyle ön plana çıkan kadını temsil etmiştir. Kocasının nereye gittiğini bilmeden yokluğuna bütün direnciyle dayanmış, çekilen zorlukların gün gelince mutlaka barışa ulaşılacağına inanmış, dişini sıkarak umudunu korumaya çalışmıştır. Umut ögesi, Nevnihal’in özverili kişilik özelliğini yansıtmış, onun ruhunda büyük bir yer tutmuştur. Ailesinin ve bir parçası olduğu Türk toplumunun zor koşullar altında parçalanmaya zorlanan şartlarını bir arada tutmak için çabalarırken, geleceğin güzel olacağı ümidini kaybetmemek için çabalamıştır. Roman kurgusu içinde, Nevnihal’in baba evinin penceresinden görünen güvercinler önemli bir yer tutmaktadır. Yazar evrensel barışı simgeleyen ‘beyaz güvercin’ izleğini kullanarak özlenen ve mutlaka beklenen barışa gönderme yapmıştır. *“Yeşil Hanım aşağıya doğru koşuyor... Bembeyaz upuzun örtüsü ardından uçuyor, on güvercin birbirine kanat takmış ardında rüzgar...” (Kutlu, 94).* Nevnihal’in, kocası Emir ve arkadaşlarının çabalarına duyduğu inancını kaybetmemesi, onun umutlu ve iyimser karakterini ortaya koymaktadır. Zor günlerin geçmesi için, içinde bulunduğu durumda sabretmenin ve iyimserliği korumanın önemine inanan Nevnihal, kazanılan muharebeler sonucunda umudunu pekiştirmiştir. Nevnihal, ailesinin ve çevresindekilerin de morallerinin yükseldiğini görünce iç dünyasında yaşattığı umudun önemine bir kez daha inanmıştır.

“Zafer... Zafer!.. Zafer!.. Gazete. İkdam. Manşet: Bugün Pierre Loti günüdür... İnönü Zaferi... Bir an duruyor sevinçle. Yutkunmak istiyor, gülmek istiyor. ‘Oku...’ diye üsteliyor bir ses. ‘Susma, bitirme. Yine başa dön, oku...’ Çoğalmışsınız. Saklanmışsınız ama yitmemişsiniz... Kalabalık boyuna büyüyor... Susanlar, ağlayanlar, avazları çıktığı kadar bağırانlar...” (Kutlu, 94-95)

Nevnihal, kocası Emir Bey'i sonu belirsiz, bilmediği savaş alanlarına gönderdikten sonra, yaşanabilecekler karşısında bütün soğukkanlılığını korumuştur. Kadınlığın doğasında yer alan yapıcı ve onarıcı güçten yararlanmış, bütün olumsuz koşullarda duruşundan ödün vermemiştir. Nevnihal'in kocasına zaman verip zor günlerin atlatılacağına inanması, bir evliliği var etme ve sürdürme yolunda attığı soyut adımlardır. Emir Bey'in yeri belli olunca da onunla mektuplaşmaları, evliliklerinin savaşa direnen, eşlerin birbirini umursadığını gösteren ayrıntılardır. Hem toplumsal yapı içinde, hem de kadın erkek ilişkileri içinde, kadının evine bağlılığı, koşullar ne kadar zorlaşırsa zorlaşsın, özverili olan insanın daima değer verdiklerini var edebileceğini kanıtlamıştır.

“Size ne kadar bağlı olduğumu hiç unutmayın, olur mu? ...Acılar, sevinçlerle yer değiştirecek. Özlemin içinde güzel bir yan var... Sizi her zaman bekleyeceğim. Sizi tanıdığımndan beri anneme babama güvendiğimi, ama sevgimin çoğunu size ayırdığımı biliyor musunuz? Sizin nerelerden geçtiğinizi çıkarmaya çalışacağım... Siz korkuyor, çekiniyorsunuz. Korkmayın.” (Kutlu, 86-87)

Savaş sonrası süreçte, Nevnihal figürünün özverili ve yapıcı yaklaşımları devam etmiştir. Kocası Emir Bey'in büyüdüğü toprak olan Urfa'da, kendisinden önce ev, kadın ve çocuk sahibi olması yer yer kırgınlıklara neden olsa da, güngörmüş İstanbullu kadın kimliğini bütün ilişkilerinde yansıtmıştır. Geleneksel yapıda İstanbullu eş olarak Emir Bey'in yanında olması, İstanbul dışındaki yaşamda dayanıklılık göstermesi ondaki özverili duruşu ortaya koymaktadır. Zorluklarla karşılaşılrsa da, güven duygusu ve hoşgörü ile atlatılacağına olan inanç ön plana çıkmıştır. Nevnihal, kadın erkek arasındaki sevginin varlığından sonra, yapıcı yollar üzerinden giderek, temeli sağlam bir evlilik oluşturmak için özverili kimliğini yansıtmıştır. Nevnihal'in bu eylemleri, kadının evlilikte ikinci plana atılmasından çok, bazı kavramlara olgun tavırlarla yaklaşp sağlıklı bir birey gibi düşünebilme özelliğini yansıttığını vurgulamıştır. Kadın ve eş olarak kendi kimliğini korumakla beraber, aynı zamanda geçmişe saygı duyması, evliliğin sürmesi için yapıtaş görevi görmüş, olumlu bir geleceğe atılan adımları oluşturmuştur. Kocası Emir Bey'in de bilge bir adam olması ve tutucu olmak yerine, modern tutumu sayesinde, kadın erkek birliktelik oluşturup, güvenli adımlarla ilişkilerini sürdürebilmiştir. Nevnihal'in yapıcı tutumunun yanında Emir Bey'in de

güven verici davranması, bu evlilik ilişkisinin sağlam temeller üzerinde yürümesini sağlamıştır.

“Urfa’da istediğim kadar karı edinmekten kolay şey yoktu. Ama, ben Kafkasyalıyım... Karımı en az kendi seviyemde tutarım. Aslında, ona erişmeye çalışmayı yeğlerim...”
(Kutlu, 83)

“Her zaman bütünlüğü yaşadılar... ‘Nevnihal, yaşımız yok bizim. Biz iki sevdalıyız...’ ‘Siz nasıl görüyorsanız öyle olsun efendim’”(Kutlu, 86)

II. III. Cesaret: Gülhayat

“Bir Göçmen Kuştı O” adlı roman kurgusunda cesaretli duruşuyla öne çıkan Gülhayat, odak figür Emir Bey’in geleneksel yapıda yer alan ilk eşidir. Aynı zamanda odak figür Emir Bey evlatlık olarak yer aldığı ev ortamında evin hanımı Gülüş Hanım’ın yeğeni rolündedir. Gülüş Hanım’ın ölürken vasiyet etmesi üzerine Emir Bey ve Gülhayat evlenmiştir. Halası Gülüş Hanım’ın vasiyeti üzerine davranış gösteren Gülhayat, sosyal yapıda kadının gücünü her koşulda koruyamaması nedeniyle, aşık olduğu insandan vazgeçerek bu evliliği gerçekleştirmiştir.

“Gülhayat’ın Emir Bey’le evlenmesini Mahmut Ağa istedi. Emir Bey’le konuşmuş. Kendisine sormadılar bile. ‘Karımın vasiyeti vardır. İstedi ki, Gülhayat sana eyal olsun. Gülüş Hatun, size analık etmiştir...’ ... Gülhayat, (Emir Bey) uzun adamdan çekiniyor. O üst katın efendilerinden biri. O, soru sormazsa yanında ağız açılmayacak biri.” (Kutlu, 199)

Bu sorumluluğa karşın, bu evlilik içinde cesaretiyle var olmuştur. Çünkü ezilmiş, ötelenmiş, horlanmış, hatta kız çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. O nedenle suç nesnesi olarak görülmüş olan Gülhayat’ın evlilik içinde cesaretiyle kendini kanıtlaması, kadının kendini var etmek için bütün varlığını ortaya koyduğunu kanıtlamaktadır. “Babası, Gülhayat doğduğunda, kız

doğurdu diye herkesin içinde karısını tokatlamış ve dokuz gün eve gelmemiş bir adam... ” (Kutlu, 175).

Odak figürün eşi rolündeki Gülhayat, sahip olduğu aile bakımından olumsuz sayılan bir geçmişten gelmiştir. Anne babası tarafından terk edilmiş, ortada kalan bir çocuk olarak halalarınca büyütülmüştür. Bunun nedenselliği içinde, toplumda saygı görülen ve sağlam bir yere sahip olan bir figür olması güçleşmiştir. Onun Emir Bey’in eşi olarak güçlü ve cesaretli kadın rolü oynamasının temelinde böyle bir geçmişten gelmesi etkili olmuştur. Gülhayat’ın yaşadığı olumsuz durumlar, yoksunluklar, roman kurgusunda geri dönüş tekniğiyle verilmiştir. Geriye dönüş tekniğinde, figürün ve olayların geçmişi hakkında bilgiler verilir, figürlerin bir şeyler hatırlamasıyla ve bunun okuyucuyla paylaşılmasıyla aktarılmaktadır. Bu anlatım tekniğinin, romanın gerçekliğine önemli ölçüde etki etmesinin yanı sıra, olayların arka perdesiyle ve alt yapısıyla ilgili bilgiler verildiği için okuyucu, gelecekte olabilecekleri ve kişilerin romanın şimdiki zamndaki konumlarıyla ilgili bilgi sahibi olmaktadır.

“Utancını unutamaz olduğunda, yani mutsuzluğu tanımaya başladığında, teyzesinin ayırdığı erzakı getiren adama yalvarmıştı. Çıplak kara ince bacaklarıyla tozları havaya savurarak giden atının ardından koşmuştu! ...’De ki teyzeme, beni de aldırısın yanına... Gülhayat seninle gelmek istiyormuş, de.’ ” (Kutlu, 187)

Gülhayat, terk edilmiş çocuklukta, açtıcı halalarının yarattığı iç karartıcı ortamdan uzaklaşmak istemiş, insan olarak hak ettiğine inandığı değeri teyzesi Gülüş Hanım figüründen beklemiştir. Gülhayat’ın beklediği ilgi odağı teyzesi, romanda gücün karşılığı olarak işlenmiştir. Çünkü Gülüş Hanım, varlıklı bir adamın eşidir ve Gülhayat konakta kendisine mutlaka yer verileceğine inanmıştır. Maddi olarak varlıklı olanın toplum içindeki güç hiyerarşisinin farkında olan Gülhayat, kendini toplumun içinde kenara atılmışlık ve terk edilmişlik duygularından uzaklaştırmak isterken, teyzesine umut bağlamıştır. Bu durum Gülhayat’ın hayat karşısındaki dirençli, kendine güvenen ve cesur kadın kimliği temelinde yatan nedendir. Burada etki tepki durumu öne çıkmıştır. Aşkına karşı bağına taş basması ve güçlü olanı tercih etmesinin altına da bu gerçeklik yatmaktadır. Gülhayat, kendini içinde bulunduğu koşullarda var etmek için çabalamış, geçmişte yaşadığı dışlanmış kimliğinin yerine, hak ettiği saygıyı gören bir kadın kimliği için uğraşmıştır.

Romanda Gülhayat figürü yoksul bir hayattan geldiği için, teyzesi sayesinde kabul edildiği konakta ne olursa olsun yaşamak dışında bir seçeneği olmamıştır. Gülhayat, hizmetçi sınıfı gibi muamele görmüş, fikri sorulmadan Emir Bey’le evlendirilmiştir. Mal ve mülkün sahibi olan insanlar tarafından yönetilen Gülhayat, adeta sahip olunan bir mal olarak görülüp, seçim ve düşüncelerine saygı duyulmamıştır. Ancak Gülhayat başkalarından saygı görmediği için, kendi kendisine değer vererek, kendini var etmeye çalışmış, özsaygısı yüksek bir insan olduğunu göstermiştir. Ne kadın olmasının ne de kimsesiz, fakir bir insan olmasının, bazı şeylerin bir insanın haklarından mahrum kalmayacağını düşünmekte olan figür cesaretini bu doğrultuda kanıtlamıştır. Gülhayat, sosyoekonomik yapı içinde alta itilme sebeplerinin karşısında gücünün yettiğince durmaya çalışmış, kendini hakettiği yere taşımaya çabalamıştır. Kadın kimliğinin önemini savunan Gülhayat, aile düzeni içinde, cinsiyeti kadın olduğu için arka plana atılan, ezilmiş ve horgörölmüş kadın olmayı reddetmiştir. Gülhayat figürünün duruşu ve kurgudaki düşünceleri, iç monologlarıyla yansıtılmıştır. Zamanla bu düşünceleri biriken ve artık harekete geçmezse, bu rolde hapsolacağını bilen, analiz yeteneği burada ön plana çıkan Gülhayat, cesur adımlar atarak büyük bir cesaret örneği göstermiştir.

“Yalnızca erkeğin hakkı mıdır karısı başkasıyla kalırsa onun kirlendiğini düşünmek? Gülhayat niye düşünmesin? Niye kabullenmek zorunda olsun? Artık yorganların altında olan biten içine tiksinti dolduruyor...” (Kutlu, 177)

Gülhayat’ın attığı cesur adımlar, insanın yanında başkaları olsa da, kendini önemsiz ve güçsüz hissettiğinde yapabileceklerinin, alınabilecek risklerin bir simgesi durumundadır. Bir çocuğa ve eşe sahip olsa da, kontrolün tam olarak kendisinde olmadığını bilen Gülhayat, sosyal olarak kadının hak ettiği yeri göremeyince, içindeki cesareti ortaya çıkarmıştır. Ona göre, hak ettiği muameleyi göremediği için elinde kaçmaktan başka çare olmaması, bir kadının, yaşadığı evden ayrılıp gitmesi Türk toplumu içinde kabul edilemeyecek bir şey olduğu için, layık olduğu saygıyı görerek geri döneceği umuduna dayanmaktadır. Evden ayrılması aynı zamanda kendi kızından vazgeçmek anlamına gelse de, Gülhayat saygısızlık ve kenara atılmışlık duygusuna tahammöl edemeyeceği duruma gelmiştir. Burada Gülhayat’ın bu eylemi kasaba toplumsal yapısında, kadının layık olduğu değerden aşağısına razı olmayacağı, gururunun ayaklar altına alınmasına asla göz yummayacağı vurgulanmıştır. En güçsüz anında, kadının aldığı riskler en büyük olanıdır çünkü kadının başka çaresi yoktur.

Gülhayat romanda cesaret örneği sayılabilecek başka kaçışlar da yaşamıştır. Bunun en önemli örneklerinden birisi kocası Emir Bey'in İstanbullu eşi Nevnihal Hanım'ı Urfa'ya getirdiği zaman yaşanmıştır. Odak figür Emir Bey, ikinci eşi Nevnihal'i, kendinin doğup büyüdüğü, ilk eşi Gülhayat ve çocuklarının bulunduğu konağa getirmiştir. Çünkü Nevnihal savaş ortamında önce babası Yahya Efendi, sonra annesi Yeşim Hanım'ı kaybettikten sonra yalnız kalmış, Emir Bey'e duyduğu güvenle Urfa'ya gitmiştir.

Gülhayat bu ortamda gereken ev sahipliliğini ve saygısını gösterse de incinmişlik ve kırgınlık yaşamıştır. Nevnihal'in inciten sözleri ve yaklaşımı sonrası konaktan kaçmış, daha önce Emir Bey'in ona verdiği çiftlik evine gitmiştir. Ataerkil yapı kapsamında, konakta sözü geçen erkek figür olan Emir Bey ve onun eşi olan Nevnihal Hanım'ın yanında, arka plana atılan figür olan Gülhayat, güçsüz görüldüğü için kenara atılmayı kaldırmamıştır. Bu durum Gülhayat'ın onurlu duruşunu ve kendine duyduğu saygıyı ve cesareti bir kez daha ortaya koymaktadır. Gülhayat, yaşama bakışı, eylemleri seçenekleri ile roman kurgusunda cesareti yansıtan ve simgeleyen bir figürdür.

“Emir Bey evin efendisi... Gülhayat ise onuru kırılmış bir eski hanım. Eğer köyde olsaydı, eğer damarına soğuk Kafkas kanı girmeseydi, şimdiye gelinlik kız sayılırdı. Burası onun yeri değil. Gitmeli. Nereye olursa olsun ... Şimdi yalnız, cahil bir kadın. Kimsesiz ve haksız... Gözünden süzülen yaşı sil Gülhayat. Başkaca yapacağın yok. Neden Gülhayat'yan korktu Nevnihal Hanım? Onların İstanbul'unda böyle şeyler hiç mi olmuyor? Bir kadın densizlik etmez mi orada, bırakmaz mı evini? ... Yanlış yapan Gülhayat: Dövüştü. İsyana kalktı.” (Kutlu, 175-176)

III.Sonuç

Bir Göçmen Kuştı O adlı romanda öne çıkan kadın figürler farklı özellikleriyle yer almıştır. Öncelikle odak figür Emir Bey'in annesi rolünde yer alan Cevahir, şefkatli yaklaşımlarıyla yer etmiştir. Kafkas coğrafyasında eşini ve evini kaybedip, zulüm ve işkence görerek ayrılmış, romanda oğlunu var ederek bütün şefkatini oğluna yöneltmiştir. Diğer figürlerin önemini ve rolünü etkileyen bir figürdür. Öfkesini bastırıp şefkatini onun önüne çıkaran Cevahir, sahip olduğu bütün gücünü oğluna yuva bulmakta harcamıştır. Kadın şefkatini ve derin sevgisini yansıtmıştır.

Romanda Nevnihal figürü İstanbul'un zarif, yerleşik kültürü simgesi olarak yer almıştır. Romana İstanbul kültürünü bu figür yansıtmıştır. Aile içi sevgi ve saygı ilişkileri, iyi eş olma özelliği Nevnihal figürü ile işlenmiştir. Onun içinden çıktığı koşullar nedeniyle gösterdiği yaklaşım 'özveri' olarak yansıtılmıştır. Savaş ortamında gösterdiği hem cesaret hem de özverili yaklaşım o dönem kadınının gücünü göstermektedir.

Gülhayat figürü ile çilekeş ve ezilmiş hayatlardan gelen bir kadının içinde taşıdığı cesaret ve özsaygı ile kendini var etme yöntemi ortaya konmuştur. Kadın kimliğinin hangi koşullarda olursa olsun ezilmeyi reddeden tavrı, romanda dikkat çekici bir unsurdur ve tez çalışmasında bu durum neden ve sonuçlarıyla ele alınmıştır.

Tezde bu üç kadın figürü, taşıdıkları özellikleriyle değerlendirilmiştir. Cevahir figürü ile kadının şefkati; Nevnihal figürü ile özverili ve yapıcı yaklaşımlar; Gülhayat figürü ile ise cesaret birlikte işlenmiş, toplumsal yapı içinde kadının varlığı incelenmiştir. Kadının, kendi içlerinde ve toplum içinde sahip oldukları karakteristik özellikler ve duruşlar, farklı yönleriyle bir bütün olduğu gerçeği vurgulanmıştır. Kadın figürler ortak olarak, başlarına ne gelirse gelsin yenilgiyi kabul etmeyip, güçlerinin yettiği ölçütlerde mücadele etmişleridir. Kendilerine ve etrafındakilere verdikleri değer doğrultusunda hareket eden kadınların amacı, daima çevresindekileri var etmek olmuştur. Bu durum, kendilerinden vermek anlamına gelse de onları şefkat göstermekten, fedakarlık yapmaktan ve cesur davranmaktan alıkoymamıştır.

Bu tez çalışmasıyla, kadının yaşamdaki bütün olumsuz koşullara karşı yapıcı ve yönlendirici gücü, Bir Göçmen Kuştı O adlı romanda yer alan kadın figürler aracılığıyla bir kez daha ortaya konmuştur.

IV.Kaynakça

Kutlu, Ayla, Bir Göçmen Kuştı O, Bilgi Yayınevi, Sekizinci Basım, 2008